

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Christophori || Helvici || In Academia Giessena Quondam
Do-||ctoris & Professoris, Theologi, Philo-||sophi, Historici,
Chronologi, Philologi || laudatissimi, Libri || Didactici,||
Grammaticæ || ...**

Helwig, Christoph

Giessae, 1619

Pars Secvnda. De Vocum Dignotione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70031)

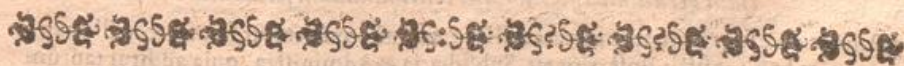
GRAMMATICA SEU
SERMOCINATRIX, EST ARS CON-
GRUE LOQUENDI ET SCRIBENDI, IN LIN-
GUA QUALIBET.

Habet tres partes:

- I. De Ratione Legendi ac Scribendi.
- II. De Vocum Dignotione.
- III. De Vocum Constructione.

[Quicquid loquimur, vel scribimus, vocibus conficitur & sermo appellatur. Prima igitur pars tractat, qua ratione voces efferantur, legantur & scribantur. Secunda pars agit de eo, quomodo voces dignosci, & à se invicem discerni debeant. Tertia pars, quomodo voces inter se conjungi & coordinari debeant, ut sermo inde conficiatur.]

Prima pars Elementaria, in Libro Elementalibus cujusque
linguæ seorsum exponitur.

PARS SECUNDA.

De Vocum Dignotione.

Duo sunt ad dignoscendas voces necessaria: Earum Accidentia & Species.

[Vocum Accidentia sunt, Communia tria:

- I. VARIATIO, qua vox consideratur juxta variam sui mutationem, ob varios significandi modos.

B

[Ea sor-

[Ea sortitur Speciales appellationes, ut in sequentibus dicitur.]

II. **ORIGINATIO**, qua vox consideratur juxta suam originem. Num fit,
PRIMIGENIA, quæ non aliunde oritur (*nempe in eadem lingua.*) Appel-
 latur etiam Radix.

DERIVATA, quæ aliunde oritur, nempe è primigeniâ.

¶ *Et hæc variatio ex origine, appellatur Derivatio.*

¶ *Vtraq; vox tùm Primigenia tùm Derivata, quando aliis vocibus originem præbet, hoc respectu vocatur Primitiva.*

III. **RESOLUTIO**, qua vox consideratur juxta partes. Num fit,
SIMPLEX, quæ non dividi potest in duas vel plures voces (*ejusdem scilicet
 significationis.*)

COMPOSITA, quæ ex duabus vel pluribus vocibus congesta est, & in
 eandem resolvi potest.

¶ *Et hæc variatio ex una voce in plures, (seu plurium vocum in unam coalitio)
 vocatur Compositio.*

Hic etiam considerandum, voces esse vel

SEPARABILES, quæ separatim consistere possunt certâ significatione.

INSEPARABILES, quæ separatim consistere non possunt, sed semper
 cum alia voce componuntur.

[Deiis in specie agitur in qualibet lingua.]

Vocum species sunt tres:

1. **Nomen**, quo aliquid nominatur.
2. **Verbum**, quo aliquid dicitur agere vel pati, vel esse.
3. **Advocabulum**, quod cæteris adjungitur ad exprimendam aliquam circumstantiam vel animi affectum, aut continuandum sermonem.

[Prioris duæ sunt Primariæ, quia ex illis præcipuè constituitur sermo, & in illis tanquam basi consistit Posterior est Subsidiaria & Administra, quia additur tantum plenioris elucidationis & limitationis gratiâ, ut sermo plene conficiatur & intelligatur.]

Accidentia vocum Primariarum Propria, sunt duo:

I. **NUMERUS**, quo vox consideratur, prout unum vel plura distinctè significat. Unde sunt duo Numeri:

SINGULARIS, quo res una significatur.

PLURALIS, quo res duæ vel plures significantur.

Etiam ipsa vox appellatur vel Singularis vel Pluralis.

II. **PER-**

II. PERSONA, qua vox consideratur, prout habet respectum & ordinem ad loquentem. (prout significat Ego, Tu, Ipse, aut Nos, Vos, Ipsi.)

Tres sunt personæ.

PRIMA, quæ loquitur (quæ significat, Ego, Nos, & similes.)

SECUNDA, ad quam loquimur. (quæ significat, Tu, Vos, & similes.)

TERTIA, de qua loquimur. (quæ significat Ipse, Ipsi, & similes.)

Quacung, igitur vox includit Ego, Mei, Mihi, Me, Nos, Nobis, Noster, Meus, est prima persona.

Quacung, includit, Tu, Tui, Tibi, Te, Tuus, Vos, Vestri, Vobis, Vester, est secunda persona.

Cetera omnes sunt tertia persona.

In Formulis Conjugationum Persona etiam ex ipso situ dignoscuntur.

[Speciatim in Lingua Latina & Græca, omnes Vocativi sunt secundæ personæ tantum.]

N O M E N.

Accidentia Nominis duo sunt.

Casus & Genus.

C A S U S

est terminatio Numeri specialis. (sic dictus, quia variè cadit ex uno in aliud: vel quia cadit è terminatione primaria.)

Casus pro diversitate Linguarum variant:

In Latina sunt 6.	In Græca 5.	In Germanica 4.	In Hebræa, Chaldaea, Syriaca, nulli sunt proprie dicti.
1. Nominativus	Nominativus	Nominativus	
2. Genitivus	Genitivus	Genitivus	
3. Dativus	Dativus	Dativus	
4. Accusativus	Accusativus	Accusativus.	
5. Vocativus	Vocativus.		
6. Ablativus.			

§ Variatio per Casus appellatur Declinatio.

Universalis Declinationes,

pro diversitate Linguarum sunt vel plures vel pauciores.

<i>In Latina & In Græca,</i> sunt quinque Declinationes.	<i>In Germanica</i> sunt quatuor.	<i>In Hebræa</i> <i>Chaldaea,</i> <i>Syriaca,</i> sunt duæ.
---	--------------------------------------	--

G E N U S,

est differentia Nominis juxta sexum.

Pro diversitate linguarum variat:

In Latina & Græca & Germanica,
sunt quinque:

1. Masculinum.
2. Fœmininum.
3. Neutrum.
4. Utrumque.
5. Omne.

In Hebræa, Chaldaea
& *Syriaca,*
sunt tria:

1. Masculinum
2. Fœmininum
3. Utrumque.

Cognoscitur ex terminatione primaria in quavis Declinatione.

¶ Variatio per Genus, appellatur Motio.

Nomen est duplex:

Substantivum,

quod essentiam significat (*cum quo non potest simul dici, Res.*)

[Sic dictum, quia solum per se in sermone subsistit, ut non opus habeat alio Nominis addito.]

Est duplex:

PROPRIMUM, quod uni solum rei destinatum est.

[Et quamvis sæpe uno Nominis plures res appellentur, tamen id fit per accidens, & manet nihilominus singulis tuum Nomen Proprium, ipsis destinatum. Per cognomen & Agnomen ideo sæpe distinctius restringitur.]

COMMUNE, quod multis rebus destinatum est.

Adje-

Adjectivum,

quod essentiam talem significat (*cum quo potest dici simul, Res.*)

[Sic dictum, quod solum per se in sermone subsistere non possit, sed adiciatur alteri Nomini nempe Substantivo.]

Est itidem duplex:

COMPARABILE, quod potest comparari seu variari per Gradus.

INCOMPARABILE, quod non potest comparari, seu variari per Gradus.

[Incomparabilia sunt 1. Possessiva, Gentilia, Diminutiva, Interrogativa, Partitiva, Materialia, Numeralia. 2. Pronomina.]

Gradus sunt tres:

1. INFIMUS, qui significationem absolute ponit. — ABSOLUTUS.
2. MEDIUS, qui significationem cum excessu extollit. — EXCESSIVUS.
3. SUPREMUS, qui significationem cum transcensu extollit. — TRANSCENSIVUS.

¶ *Variatio per Gradus appellatur Comparatio.*

NOTA. Adjectiva saepe fiunt Substantiva, si nudè ponantur.
In primis, si sine Substantivo, in Genere Neutro ponantur.

Appendix de

PRONOMINE

Pronomen est Nomen vicarium, quod vice Nominis ponitur, in demonstranda aut repetenda re potissimum.

(*ut, Ego, Tu, Sui, Ipse, Iste, Ille, Is, Quis, Qui, Hic, Meus, Tuus, Suus, Noster, Vester, Cujus, Nostras, Vestras, Cujas.*)

Est sextuplex:

1. Demonstrativum: *Ego, Tu, Sui, Ipse, Ille, Iste, Hic, Is.*
2. Relativum: *Qui, Is.*
3. Reciprocum: *Sui, Suus.*
4. Interrogativum: *Quis, Qui.*
5. Possessivum: *Meus, Tuus, Suus, Cujus, Noster, Vester.*
6. Gentile: *Nostras, Vestras, Cujas.*

Ex his quadam peculiarem habent modum declinandi, sicut in Formulis Declinationum videre est.

Appendix de
PARTICIPIO.

Participium est Nomen Adjectivum verbale consignificans Tempus. (Est mixta vox e Nomine & Verbo, ex Nomine habet variationem, ex verbo significationem.)

Per omnia sequitur normam Adjectivorum.

Sæpe degenerat in Nomen purum, quando amittit Tempus.

[Significatio penè tota est Verbalis, quare ad verbum rectiùs referretur, nisi variatio terminationum potiùs spectanda esset, operosior quippe & difficilior: Tum etiam Regulis in constructione accommodatior.]

Est vel Temporis,

1. Præsentis.
2. Præteriti,
3. Futuri.

Irregularia.

Irregularia sunt quadruplicia:

1. Deficientia.
2. Redundantia.

3. Mutantia.
4. Indeclinabilia

DEFICIENTIA, vel Numero. (ut sunt singularia tantùm, Pluralia tantùm.)
 vel casu, (sive uno, sive pluribus.)

REDUNDANTIA, vel casu quæ habent plures Nominativi terminationes,
 vel Numero (ut Dualia in Hebræa & Chaldaea.)

MUTANTIA, vel Genus, vel Declinationem.

INDECLINABILIA, quæ nec Numero nec Casu variantur.

V E R B U M.

Accidentia verbi duo sunt.

Modus & Tempus.

MO-

M O D U S

est differentia verbi mixta partim ad loquentis affectus, partim ordinem sermonis indicandum.

Modi pro diversitate linguarum vel sunt plures, vel pauciores.

In Latina & Germanica
sunt quatuor.

1. Indicativus
2. Subjunctivus
3. Imperativus
4. Infinitivus.

In Graeca sunt
quinq.

1. Indicativus
2. Potentialis
3. Subjunctivus
4. Imperativus
5. Infinitivus

In Hebraea, Chaldaea Syria-
ca sunt tres.

1. Indicativus
2. Imperativus
3. Infinitivus.

Ex-Modo, Verbum est vel Infinitum (*Infinitivi modi*) vel finitum (*ex caeteris.*)

T E M P U S,

[est differentia Verbi juxta praesens, praeteritum & futurum.

Tempora pro diversitate linguarum vel plura vel pauciora sunt.

In Latina & Germanica
sunt quinq.

1. Praesens.
4. Praeteritum connexum.
2. Praeteritum (*purum*)
3. Praeteritum antecedens
5. Futurum.

In Graeca sunt
octo:

1. Praesens
4. Praeteritum connexum.
2. Praeteritum (*purum*)
3. Praeteritum antecedens.
5. Praeteritum infinitum 1.
6. Praeteritum infinitum 2.
7. Futurum 1.
8. Futurum 2.

In Hebr. Chal. Syr.
sunt tria.

1. Praesens
2. Praeteritum.
3. Futurum.

§ Variatio per Modos & Tempora, appellatur

Conjugatio.

Conjugationes pro diversitate Linguarum sunt plures vel pauciores.

In Latina
sunt 4.

In Graeca sunt

5. simplices.
3. contracta
4. diducta.

In Germanica

sunt 2.

In Hebraea

sunt 4.

In Chald. & Syriac.

sunt 3.

Quali-

Quælibet constat duabus Formis. [In Græca, etiam tribus.]

¶ In quolibet verbo sunt certa quædam Tempora primaria, à quibus cætera formantur, eaq; ante omnia observari debent.

Verbum est duplex:

1. Activum, quod agere significat.
2. Passivum, quod pati significat.

Activum vel actionem significat transeuntem in aliud, & appellatur Transitiveum.

vel significat actionem immanentem in agente, & appellatur Intransitiveum.

¶ Præter hæc sunt Verba, Essentialia dicta, quæ significant Esse.

Irregularia.

sunt triplicia, Defectiva, Redundantia, Mutantia.

Ad Defectiva pertinent Verba Indeterminata (vulgò Impersonalia) quæ tantùm in tertiis personis variantur, & certam personam non exprimunt.

ADVOCABULUM.

est triplicis generis.

Circumstantivum, Affectivum, Continuativum.

I. CIRCUMSTANTIVUM,

significat circumstantiam aut statum aliquem (Loci, Temporis, Quantitatis, Qualitatis &c.)

[Est vel Completum, sine ope vocis primariæ, vel Incompletum, quod vulgò appellatur Præpositio.]

Est multiplex.

Loci; hic, illic, ibi, istuc, hinc, illinc, istinc, inde, huc, illuc, istuc, eò, hæc, illac, istac, ubi, unde, quò, &c.

Temporis; jam, nunc, olim, antea, heri, hodie, cras, mox, citò, semper, nunquam, postea, donec, dum, tunc, antequam, nondum &c.

Quanti-

- Quantitatis; *valdè, saepe, iterum, rursùm, magis.*
 Remissionis; *parum, parumper, ferme, ferè, vix.*
 Qualitatis; *sic, ita, sicut, tanquam, velut, multifariam.*
 Dubitationis; *fortè, fortasse.*
 Affirmationis; *ita, verè, profectò, omninò, certè, sanè.*
 Negationis; *non, nequaquam, haud, haudquaquam.*
 Prohibitionis; *ne, neu.*
 Exclusionis; *præterquàm, solùm, tantùm, duntaxat, saltem.*
 Comitatus; *unà, simul, pariter.*
 Demonstrationis; *en, ecce.*

Appendix de
Præpositione.

Præpositio est vox circumstantiva incompleta, quæ alterius adminiculo indiget ad plenè indicandam circumstantiam.

[ita dicta, quia maximam partem præponitur.]

De iis in qualibet lingua prolixius agitur.

II. AFFECTIVUM.

Significat affectum seu commotionem animi.

Est multiplex.

1. Gaudendi; *evax, id.*
2. Dolendi; *ah, heu, eheu, hei, d.*
3. Ridendi; *ha ha ha, Irridendi, eja.*
4. Lacrumandi; *eheu, heu!*
5. Admirandi; *papa, oh, phy, hem!*
6. Abominandi; *apage.*
7. Approbandi; *euge.*
8. Metuendi; *atat.*
9. Blandiendi; *sodes, sis.*
10. Irascendi; *oh!*
11. Hortandi; *age, agite.*
12. Minandi; *væ.*
13. Vocandi; *heus, eho, ehodum.*
14. Respondendi; *hem!*

15. Exclamandi, *o*
16. Silentium imperandi, *st, pax.*
17. Verberandi, *tax.*
18. Optandi, *utinam.*

III. CONTINUATIVUM,

significat nexum plurium vocum, ad sententia continuationem.

Est multiplex.

1. Copulae, *&, ac, atq;, nec, neq;*
2. Conditionis; *si, nisi, ni, siquidem.*
3. Disjunctionis; *aut, vel, ve.*
4. Exceptionis; *praterquam.*
5. Concessionis; *quidem, etsi, etiam si, quamvis.*
6. Adversationis; *tamen, attamen, verum, veruntamen, sed.*
7. Causae; *quia, quoniam, quod, enim, nam, quandoquidem, ut, quum, ne, ideo.*
8. Facti; *quod.*
9. Conclusionis, *igitur, ideo, iccirco, ergo, quare, quocirca.*
10. Electionis, *quam.*
11. Transitionis, *porro, tum, adhaec, deinceps, praterea.*
12. Explanationis, *nempe, videlicet, scilicet, puta.*
13. Explementi, *quidem, sane, nam.*

*Ex his quaedam semper praeponuntur, quaedam semper postponuntur,
quaedam promiscue modo praeponuntur, modo postponuntur.*

OBSERVATIO GENERALIS

de Advocabulis.

Multa ad diversas classes referri possunt, pro diverso usu & significatione, ut:

Cum { circumstantivum temporis.
continuativum causa.
praepositio &c.

PARS